برنجی سنه — بيان الحق — عدد - ٥

في ٧ شوال سنه ٣٢٦ وفي ٢٠ تشرين اول سنه ٣٢٤

جمعيت علميهٔ اسلاميه‌نك ناشر افكاريدر

صاحب امتياز
فاتح مجيز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجيز درسعاملرندن
مصطفى صبری

مدير مسئول
محمد فطين

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی

استانبول ايچون	ولايات ايچون	ممالك اجنبيه ايچون
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
آلتی آيلغی ٤٠ »	٤٥ »	٩,٥ »

درج ايدلميان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اكثر مقالاتده آيات كريمه واحاديث نبويه درج ايدلمش بولنديغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعايتسزلكده بولنلماماسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

رمضان مبارکده‌سلطان بایزید جامعشریفنده ایدیلان وعظ و نصیحتدن برپارچه‌در

مشروطیت ، مشورت

مشورت شرایع سالفه‌دن بری سنت قدیمه‌در . نبوت ایله برابر ملکت و سلطنت جانب معنویٔ آلهیدن کندیسنه احسان بیوریلان حضرت سلیمان علیه‌السلام وحی ربانی ایله مؤید اولدیغی و اولیاء اللهدن آصف بن برخیا کبی بر وزیر معالی تدبیره موفق بولندیغی حالده امر ادارهٔ ملکنده (وَحُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ) مضمون و مؤداسی اوزره جنود وجماعتی بولنان انس وجن ووحوش وطیورایله مشورت ایتدیکی مروی وسبأ دیاری ملکه‌سی بلقیسك عرشنك حضورینه احضار ایدلمسی خصوصنده‌کی مشورتی‌ده کتاب مبین قرآندن (قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا) الی آخره نظم جلیلی ایله معلومدر . نظم جلیل مذکورك خلاصهٔ مألی حضرت سلیمان جنود وجماعتنه خطاب ایله عرش بلقیسی بکا هانکیکز کتورر دیمسی اوزرینه جندن بر عفریت ، حضرت سلیمان مجلس حکومتندن قالقمه‌دن ووزیری آصف دخی کوز قپاغنی قپاتمه‌دن مقدم کتوره‌جکنی عرض واخبار ایتمش دیمکدر .

مشورت سنت قدیمه‌سی شریعت حاضرهٔ اسلامیه‌ده دخی محافظه بیورلمش و (وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ) نظم مبینیله « اموره اصحابکله مشاوره ایله » امری حضرت پیغمبر افندمزه ویرلمش و حضرت پیغمبر افندمزده (اِنَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ لَغَنِيَّانِ عَنْهُمَا وَلٰكِنَّ اللّٰهَ جَعَلَهُمَا رَحْمَةً لِاُمَّتِي فَمَنِ اسْتَشَارَ مِنْهُمْ لَمْ يَعْدِمْ رُشْداً وَمَنْ تَرَكَهَا لَمْ يَعْدِمْ غَيّاً) حدیث شریفیله مشورتله مأمور اولدیغنك حکمتنی بیان ایدوك مشورت ، امتی ایچون رحمت اولدیغنی ، امتدن اموره استشاره ایدنلرك حق وحقیقته اصابتله رشد وصوابی بوله‌جقلرینی ومشورتی ترك ایدنلرك عدم اصابتله غی وهلاکده اوله‌جقلرینی تفهیم بیورمشلردر .

پیغمبر اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك برچوق اموره اصحابیله مشاوره ایدوب اموره مشورتی اصحابنه تعلیم بیورمشلر وحتی غزوهٔ خندقده اصحابنك قلتنه و اعدانك کثرتنه مبنی مدافعه حقنده‌کی مشاوره‌ده سلمان فارس حضرتلرینك رأینی تصویب بیورملریله مدینهٔ منوره اطرافنه خندق قازدیرمشلردر . صحابهٔ کرامده جمیع اموره تعلم ایتدکلری وجه اوزره مشاوره ایتمشلر ؛ حتی ابوهریره حضرتلری رسول اللهك اصحابندن دها چوق مشاوره ایدن کیمسه‌یی کورمدم دیمشلردر .

مشورت صورت قطعیه‌ده مشروع اولدیغی کبی مشورتله ادارهٔ امور ایدن جماعات متمدنه‌نك اتحاد واتفاقلری ایله مملکتلری تمام معموریتده وشوکت وشانلری کمال قوتده اولدیغی وظلم استبداد ایچنده یاشایان اقوام وحشیه‌نك دار ودیارلری خرابیتده وکندیلری سفلیت وسفالتده بولندیغی کوز اوکنده‌در . اصول مشورت و مشروطیته طعن وتعریضده بولنانلر امر مشروعی انکارده و مجرب و مشهوده قارشی عناد واصرارده بولنورلر و بتون اقطار عالمده‌کی مسلمانلرك نصب عینی بولنان حکومت اسلامیه‌نك محو وانقراضی اسبابنك حصولنه سعی ایتمش اولورلر .

ای اخوان دین ! عقللرمزی باشلرمزه آله‌لم . نفاق وشقاقی آره‌مزدن قالدیره‌لم . منافع عمومیهٔ دینیه ودنیویه‌مزی اغراض شخصیهٔ نفسانیه‌مزه فدا ایتمیه‌لم .

منافع عمومیه‌مزك فوتیله صکره شخصی وخصوصی استفاده‌لرمزك‌ده محو وزائل اوله‌جغی امر طبیعی وضروریدر . اتحاد واتفاق ایله امر دینده یك دست وفاق اوله‌لم . وغیر مسلم وطنداشلرمزه دخی دینمزك آمر اولدیغی وجه اوزره نصفت وعدالتی و بالجمله محسنات اسلامیتی ابراز وابذال ووثوق واعتمادلرینی جلب وامر دنیاده آنلری‌ده دائرهٔ اتفاقمزه ادخال وال برلکی ایله وطنمزی اعمار واسلامیتمز نامنه حکومتمزك شان وشوکتنی اعلا واعلان ایده‌لم . شواتفاقمزله حاصل اولان شان وشوکت حکومتمز سایه‌سنده غیر مسلم وطنداشلرمز ایله آره‌مزده اجانبك شمدی‌یه قدر اشعال ایتمکده اولدقلری نائرهٔ فساداتی ومقاتله‌لره واران مجادلات ومخاصماتی اطفاده واو وسیله ایله اجانبك دین ودنیا ووطنمزه وقوع بولمقده اولان تسلطلرینی ومضرتلرینی مدافعه‌ده بولنه‌لم . قبول دینده مجبوریت اولمیوب اختیاری اولمسنه مبنی شرفوارد اولان (اُتْرُكُوهُمْ وَمَا يَدِينُونَ) امر عالیٔ شرعیسی اوزره غیر مسلم وطنداشلرمزی آیینلرنده سربست براقمقله برابر دین مبین اسلامیمزی محافظه ایده‌لم . زمان ومکانلری ایجابنجه پیغمبر افندمزله خلفای راشدین حضراتی جمعیت مشورتلرنده مؤمنین ومسلمینك غیریسنی بولندیرمامشلرسه‌ده حضرت سلیمان علیه‌السلامك مردهٔ جندن عفریتی وذوی العقولدن معدود اولمیان وحوش وطیوری داخل دائرهٔ مشورتی قیلدیغی قرآن کریمدن مستفاد اولدیغی حالده (يَعْلَمُونَ ظَاهِراً مِنَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا) قول جلیلنك دلالتی ایله حسب الظاهر حیات دنیویه‌یی بیلن وذوی العقولدن بولنان غیر مسلم وطنداشلرمزك ادارهٔ مملکت مشورتنده ادخال اولنملرینی حسب الدیانه استبعاد ایتمیه‌لم . غیر مسلم وطنداشلرمزله ایمان ، صوم وصلاة وحج وزکاتك فرضیتی ولحم خنزیر ایله خمرك حرمتی ونسوانك مستوریتی لزومی کبی احکام دینیه‌مزی مشاوره ایتمیه‌جکز بلکه ملك ومملکتك

اسباب عمرانى كبى امور دنيويه‌يى مذاكره ايده‌جكز. اونلر ايله مشاوره‌نك ديمزه اصلا تعلقى اوليه‌جغى دركار و امر آشكاردر.

(وشاورهم فى الامر) قول شريفيله پيغمبر افندمز مشورته مأمور اولدقدن صكره (فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ) نظم جليلى ايله‌ده مشاوره اولنان امرده عزم وعزيمتدن صكره الله تعالى‌يه توكل و اعتماد ايتمكله مأمور بيورلمش ومشاوره مثللو اسبابه توسل وتشبثك توكله منافى اولمديغى ظاهر اولمش اولمغله توكل عوام ناسك ظن وزعم ايتدكلرى كبى بتون اسباب ووسائلى ترك واهمال اوليوب (اِعْقِلْ نَاقَتَكَ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰه) دوه‌كى ضياعدن محافظه ايچون باغله ينه اللهه توكل ايله معناسنى افاده ايدن حديث شريفك مضمونى اوزره حقيقتده توكل اسباب ظاهره‌يه رعايتدن صكره الله تعالى‌يه اعتماد وتفويض امور ايتمكدن عبارت بولند. يغنه آيت مذكوره‌نك دلالت ايتديكنى امام رازى تفسير كبيرنده افاده ايتمشدر.

جناب خلاق عالم، شو عالم حكمت و اسبابده‌كى حادثاتك حصولنى؛ اسبابنك حصولنه ربط وتعليق ايتمش وعالم مذكور اشياسنك خلق وايجادنده وجه مذكور اوزرينه عادت الهيه جارى اولمشدر. (وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيلاً) قول جليلى وجهيله سنت وعادت الهيه‌ده تبديل وتحول بولنمديغى جهتله اشيانى استحصالده اسبابه مذكوره‌يه تشبث ايتمك لزوم عادى ايله لازم ايسه‌ده اسباب مذكوره اشياى مذكوره‌نك حصولنده كافى، مستقل، مؤثر حقيقى اوليوب عادى سببلر اولديغندن اسباب مذكوره‌يه اعتماد ايدلميوب خالق وموجده توكل واعتماد ايدلمسى لازم كلور. مسلمانلر مطالب ومقاصدينى استحصالده اسبابنه تشبث ايدرلر و اسبابنه تشبثسز وسعى وعملسز عادت الهيه‌ده عدم حصوللرينى جزم وتيقنده بولنورسه‌لرده اسبابى عاديه اولوب فواعل مؤثره‌سى اولمديغى جهتله اسبابلرينه اعتماد ايتمزلر بلكه مطالب ومقاصدك حصولنى جناب خالقدن انتظار ايدرلر واكا توكل و اعتمادده بولنورلر. شو تحقيقدن ظاهر اولديغى اوزره مسلمانلرك دينلرى ايجابنجه امورنده توكللرى سعى وعمللرينى تعطيل وتنقيص ايتمز و دين اسلاملرى امور دنياده ترقيلرينه مانع اولمز بلكه (العبد يدبر والله يخلق ويقدر) اعتقادى اوزره ثابت قدم اولورلر.

بايزيد مجيز درسعاملرندن خربوتلى
عبد اللطيف

علوم اسلاميه

اوچنجى نسخه‌دن مابعد

اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِى اَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَىْءٍ

عقل بشر؛ معرفة الله ايچون اول امرده كتاب كائناتك سطور حكمت مشحوننه عطف نظر ابتصار ايدنجه كرچه اثبات واجب الوجوده رهياب موفقيت اولور. فقط اثبات واجب بر ادراك مجمل دركه — غايت قراناق بر كيجه‌ده يولدن كيدن بر يولجينك يانى باشنده بر حركت واقع اولمسندن اوراده كنديسندن بشقه بر شيئك موجود اولديغنه قطعياً حكم ايتديكى واوصره‌ده كنديسنه قارشى « آدم سنده اوراده هيچ بر شى يوق ايكن سن او هامه قاپلمشسك » دنيلمش اولسه شدتله مدافعه ايده‌جكى شوقدر واركه اوراده كنديسندن بشقه وارلغنه حكم ايتديكى شيئك نه‌دن عبارت اولديغنى تمام حقيقتيله بيله‌ميه‌جكى كبى — بر مؤثر مخصوصه احتياجى هر ذره‌سنده‌كى تأثرات منتظمه وغير منتظمه ايله بيان ايدوب طوران شو كائناتده عقل بشر، يالكز او مؤثر مخصوصى يعنى قوانين عالمك قطعا تحت تأثيرينه كيره‌ميه‌جك و (ليس كمثله شئ) صفت لايتغيريله موصوف بولنه‌جق

بر ذات اجل اعلانك يالكز وارلغيله صفات ذاتيهٔ كليه‌سندن بعضيلرينى بيلمكدن عبارت اولديغى جهتله تزايد فيض معرفة الله ايله عالم انسانيتك مستعد اوله بيلديكى مرتبهٔ تكمله واصل اولمسى انجق طرف سبحانيدن احسان بيوريله‌جق كتاب حقيقت نصاب خطابك تعليمات شكوك بر اندازانه‌سنه عرض احتياج ايدر.

بالعكس ايلك اوكجه اوكتاب خطابه و انك محتويات مقدسه‌سنده‌كى مافوق البشر حقايق عاليه‌يه عطف نظر استدلال ايديله‌جك اولورسه بر چوق مشكلاتى اقتحامه لزوم قالميوب طوغريدن طوغرى‌يه مقصد اصلى‌يه شروع ايدلمش اولور.

لكن صحرانوردان معرفتك راهزنى اولان تسويلات وهميه‌دن تماميله تخليص كريبان ايچون بهمه حال كتاب كائناتدن مدد خواه اولمق لزومنى حس ايدر. چونكه شو مشاهد شئون عقل بشرك ايلك صحيفهٔ معارفيدر. فى الواقع، بر خالق لم يزل طرفندن تبليغ امر ونهيه، تفهيم وعدو وعيده مأموراً كوندرلمش بر سفير الهى اولديغنى دعوى ايدن امى بر ذات امينت سمات قدسينك اثبات مدعا ضمننده فرمان رسالتى اولمق اوزره ابراز ايتديكى برهان قرآنك، اوفرمان عالى شانك كرك اوزمانده كركسه اوزماندن برى كچن بيك ارچيوز بوقدر سنه ظرفنده بتون عالم انس وجنى بى پروا ميدان امتحانه چاغيروبده — عليهنه هجوم ايدن معترضلرك كمال شدت وحدت عصبيتنه رغماً — مغربده يتيشن بر اديبك مشرقده كلامنى تنظير ايتمكده بولنان شو عالم انسانيتده برمثلنه حتى اك قيصه سوره‌سنك بيله نظيره‌سنه امكان حاصل اوله‌مديغى و الآن او اعلان حقيقت بياننده كمال جلالتله دوام ايلمكده بولنديغنى صاحب فكر سليم ومالك وجدان مستقيم بركيمسه — ذوق آشناى بلاغت اولمسنه حاجت اوليه‌رق — كمال انصاف ايله مطالعه ايدرايتمز او فرقان حكيمك مقولات بشريه‌دن اوليوب حقيقةً نبوت محمديه‌يى تأييد وتصديق ايتمك ودين اسلامك موضوعات بشريه‌دن دكل قرق ياشنه قدر كيمسه‌دن تحصيل معرفت ايتمديكى قطعى بولنان (محمد امين عربى صلى الله عليه وسلم) حضرتلرينه بردن بره جانب غيب احديتدن تعليم وتلقين بيورلمش بر لطف عال العال الهى اولديغنى بيلديرمك ايچون من طرف الله بخش ايدلمش بر معجزهٔ هدايت نما اولديغنده تردد ايتمز وبناءً عليه بو كلام قدسينك صاحبى دخى ينه اثردن مؤثره استدلال صورتيله اثبات واذعان ايدر.

ديمك اولبوركه كرك كتاب كائناتدن وكرك كتاب خطابدن معرفة اللهه واصل اولمق هر حالده اثردن مؤثره استدلال ايله حاصل اوله بيليور. استدلال ايسه نور عقلك، قوهٔ مفكره‌نك خصائصندندر. تجربه، استقراء ايله، فن ايله وجودبارى بولنه‌مز. ذاتاً تجربه‌دن، استقرادن صكره احكام فنيه‌يه حتى مشاهدات ابتدائيه‌يه دائر حكم قبولى ويرن ينه عقلدر.

ايشته بو حكمته مبنيدركه عقل احكام شرعيه‌ده مدار تكليف اولمشدر. شوقدر واركه علماء اسلامدن معتزله‌يه كوره مدار مستقلدر. هر عقلى اولانك مكلف اولمسى لازم كلير، اهل السنه والجماعه‌يه كوره اصل مدار تكليف خصوصيت انسانيه اولوب عقل‌ده انسانيتدن بر جزء اولمق اوزره مدار اولمشدر. بوندن طولايى انساندن دها عاقل بر مخلوق بولنمش اولسه كنديسنه انسان نامى اطلاق اولنه‌مدقجه مكلف عد ايديله‌مز. او كبى مخلوقه مكلف ديمك بر پيغمبرك آيرى بر تبليغنه محتاج اولور.

بوكون يا خطيئات تاريخيه‌يه عطف ايده‌رك ويا اسكى انسانلرى ذكاى طبيعى اعتباريله شمديكيلره نسبتله بهائم قبيلندن عد ايليه‌رك انبياى عظامك معجزات ماديه‌لرينى زمانيله‌ده اولديغى كبى خرافات ويا كوز بوياجيلغى كبى تلقى ايتمك ايستين مكابرين حقيقته قارشو هرزمان « حلب اوراده ايسه آرشون بوراده » ديوب طوران قرآن عظيم الشانك اعجازينى اكلامق — سيد شريف جرجانى حضرتلرينك تفسير كشاف حاشيه‌سنده‌ده

اشارت بیوردقلری وجهله بلغـاده اولدیغی کبی یاطبیعی ویا تحصیلی ذوق بلاغتـله میسر اوله بیـله‌جکی مثللو کرك عربجه بیلسین کرك بیلمسین برعقل سلیمك سابقاً بیان اولندیغی اوزره یوریدیوره‌جکی برنظر مطالعه ایله استدلالندن، دهـا قولای وعمومی اوله‌رق حاصل اوله بیله‌جکی دریش ایدلدیکی صورتده‌ده نتیجـه ینه عقلك اثردن مؤثره استدلال ایده‌بیلمسیله قرین ثبوت اوله‌بیله جکندن ایشه ـ قرآنی بیله ایچنـده بولدیغمز ـ شـو عالم کون وشهودن باشلایوق هرحالده اوفق اولمغله معرفة الله حقنده قناعت وجدانیهٔ انسانیه‌نك اطمئنان کاملی ایچون کائنـاتك آفاق وانفسنی تفکر وتدبر ایتمك، الك آچیغی دنیـانك نه مال اولدیغنی تدقیق وتفتیش ایلمك قرآن تجلی بنیانده کراراً مراراً امر بیورلمشدر .

عالمك ذاتاً وزماناً ابتداسـندن انتهاسنه قدر بالجمله موجـوداتی ، نقیر وقطمیریله مشهود اوله بیلسـه‌یدی انسان مشهوداتدن صکره معرفة اللهی سهولتله اکتساب ایده‌بیلیردی . بوصـورتده بشریت ایچون معرفـة الله بلکه عیاناً ثابت اولوب مشـکلات قالمزدی . و اووقت متفننلر رسل کرام حضراتندن دها یوکسك برمرتبه‌ده بولنورلردی . نه چاره‌که قدرت بشر بوکا مساعد دکل.. انسـانلر نه قدر مرحله پیمـای فنون اولسـه‌لر معلومات شهودیه‌لری کائنـات ایچنـده‌کی موقعلری قدر محـدود بولنیور. انسانلری مراتب عالیهٔ معارفه ایصال ایده‌جك واسطه نور عقلدن عبارت قالیور .

بوندن طولایی کمالات بشریه قیمت عقلیه ایله متناسب اولمشـدر . عقلك حکمی وارسـه معرفت بشریه‌نك ده اهمیتی وار، یوقسه یوقدر .. بناءً علیه عقل، اول امرده کندیسندن باشـلایوب صکره عالمده حکمت شناسلق ایلیه‌بیلیر.

بونقطه‌دن باشلار باشلامز برچوق انسانلر عقللرینه محسوساتی ، بدیهیاتی بیله قبول ایتدیره‌میوب کندیلرینی دائما برعالم رؤیاده طانیه‌رق نه صورلسه بیلمیورم دیمشلر کیتمشلر معمافیه بریسنك اکسه‌سنه دیکر بریسی طرفندن برطوقات ایندیرلمش اولسـه نه‌در او ؟ دیمکدن کندینی آله‌میوب هیچ بر شـیدن خبرم یوق دیه‌مه‌مش اولدیغی کبی برچوقلریده نظر عقلك علم یقین افاده ایده‌میه‌جکنه قائل اولمق ایسته‌مشلردرکه بونلر (مواقف) ده بروجه آتی ذکر اولنمشلردر .

۱ — وقتیله هندستانده توره‌یوب تناسخ اعتقادینی ترویج ایدن وسمنیه یاد اولنان برطائفه‌درکه بونلر نظر عقلك نه الهیاتده نه‌ده بشقه برشیده قطعیاً علم یقین افاده ایده‌میه‌جکنی ادعا ایتمشلردر .

۲ — زمانیله کلن ریاضیوندن برفرقه‌سیدرکه نظریات عقلیه‌نك یالکز ریاضیاتده قطعیتی مفید اولوب الهیاتده حکم ظنیدن ماعدا برشیٔ حاصـل ایده‌میـه‌جکنی قائل اولمشدر .

۳ — طائفهٔ ملاحده‌درکه معرفة اللهه نظر عقلی ایله وصول اصـلا ممکن اوله‌میـه‌جغنی بالادعا آنجق بر معلم قدسی شیمك مافوق العقل تلقینات مخصوصه‌سـنه تعلیق کیفیت ایتمشلردر. زمانمزده‌کی ملاحیون بونلرك سرپنتیسی اولدیغی کبی ارباب فنونك قسم اعظمیده برنجی وایکنجی فرقه‌لرك وادیٔ خطالرنده طولاشمق ایسته‌مشلردر .

شوراسی غریبدرکه بونلرك جمله‌سی اعطا ایتدکلری شو اوچ حکم قطعی‌یی ینه عقلا اعطا ایتمشلر ودعوالرینی‌ده ساده‌جه نظریات عقلیه ایله اثباته قیام ایتمك ایسته‌مشلردر. کتب کلامیه‌ده اطراف مباحثیله موجوددر .

علماء اسـلام ایسه نظریات عقلیه‌ده فکرك صحیحنی سقیمندن تفریق ایتمك خصوصنده‌کی مشـکلاتی اعتراف ایلمـکله برابر قرآن جلیـل البیـانك ویردیکی اهمیت مخصوصه‌دن عبرت آله‌رق عقلی نه بسبتون مهمل ، نه‌ده هر مسـئله‌ده خود پسـندلك ایده‌جك قدر سربسـت براقمشلردر . بلکه : عالم انسانك حس تعالی جویانه‌سی سوقیله آتیلمق ایسـته‌دیکی هر قطعهٔ معرفتـده ، آچیق هوسنده بولندیغی هرساحهٔ حقیقتده نور عقلی مشـکوة

ومفتاح اتخاذ ایلمشلر ابتدا عقلك مجملاً اولسون برحکم قطعیسنه مراجعت ایتدکدنصکره تفصیلات داخلیه‌یی بشقه واسطه‌دن بکله‌مشلردر .

علماء اسـلام عقلی نصل بسـبتون آته‌بیلیرلردی‌که انسان ، واسطهٔ ادراکی نه قدر چوق ، مرشـد هدایتی نه قدر صادق اولورسه اولسون هرحالده آنك برتوجه مخصـوصنه وبر حکم قطعیسـنه احتیـاج ضروری ایله محتاجدر. مدرك اودر. خزائن ادراك آنك قلم روحکو- میتدر . علماء اسلام عقلی نصل مرشد مسـتقل طانیه- بیلیرلردی‌که هرحقیقتی عقل مجردیله حل ایتمك داعیه‌سنی طاشـیان فلاسـفهٔ یونانی بر صورت وهیولاده براقمش واوده‌کی پازارك چارشویه اویمدیغی قبیلندن تخیل ایتدکلری ناقابل خرق والتیام فلکلری ییقمق ایچون کندیلرینی نیجه زمانلر اوغراشدرمش ایدی .

ای ارباب عقول ! سـوفسطائیه کبی کنـدیکزی انکار ایدنلردن دکلسه‌کز باقیکز کندیکزدن ینه کند- یکزه طوغری طوغوب کله‌جك اولان نور معنـوی‌یی تعقیب ایدیکز . بوکون فنـون مختلفه‌یه عائد کتابلر طـولوسی معلوماتك موضـوعنی تشـکیل ایتمش اولان نفسکز حقنده اوزون سوزك قیصه‌سی شونلری سویلمکده تردد ایتمزسکز صانیرم .

انسـان دنیلن شـو وجود محسـوس؛ همان خواص عمومیهٔ کائناتك بر فذلکه‌سی کبی فاعلیت ، مؤثریت ایچون اقتصا ایدن اوصاف مهمه‌نك برجلوه‌کهی اوله‌رق؛ یازین توزلرینی، قیشین چامورلرینی چکنه‌مکده اولدیغمز قره طوپراغك چـورلری چـوبلری ، مواد عادیه‌سی میـانندن سوزیلوب؛ هرنه طرفنـه هرنه صورتله باقمش اولسه‌ق جزر ومد نظرمزله متناسب برقوهٔ آلاستیقیه‌یه مالك ایمش کبی طـارالوب ، کندیشلنن بر قبهٔ فیروزه فام عجیب ایله دونامش اولان و ذره‌سـندن اجرامنـه قدر بروجـد ولهفروز ایله دائمـا رقص وجـولان ایده‌رك دونوب ایشـلیوب کیـدن بدیع الانتظـام برفابریقه‌نك اندیقلرندن فیرلایه‌رق صحنهٔ شهوده آتیلیور دکلی ؟

شوحالده انسـان مجذوب قدرت فاطره اولان شو رحم خاکدانیدن (خلقه من تراب) حکمنجه تولد ایتمش برطفل نازنیندر .

کائنـات ایچنده حجمی قدر نحیف ، هواسی قدر خفیف ، خفیفلکی قدرده ضعیفـدر . بروقت اعمـاق ارضده، بروقت حجیرات نبـاتیه‌ده، بروقت عزلتکاه صلب پدرده آرام ایتـدکدن و اصلنـده هیچ بر اثری بولنمیان برچوق خواصی اکتساب ایتمك ایچون بروقتده رحم مادر دنیلن تکون خانهٔ بشریتـده یاتوب یووار- لاندقدن صـکره بر واویلای کیرودار ایله دهن جانور حیاته آتلمش برلحم پارهٔ بی طاقتدرکه برپیره‌نك زبونی برایکنه‌نك دلخونیدر. وجودی وار فقط برذرهٔ جامده قدر متـین دکل ، حیـاتی وار لکن برجانور قدر قوی دکل . اوتوز سـنه اول کچمش برحادثه‌نك خاطراتیـله اویله برتأثیر دلخراشـه محکوم اولورکه دوشونه دوشونه ورم اولور کیدر. میلیونلرجه سنه صکره وقوعنی تقدیر ایلدیکی بر املك نشئهٔ جان فزاسیله بلکه شعورینی غیب ایدر .

یوق اویله دکل ...

انسـان برخارقهٔ فطرتدرکه عالمك الك محکم قوتلری آنك قوهٔ تدبیرینـه قارشی زبوندر . داخلنـده‌کی قوهٔ محرکه ایله الکتریقلننجه نشر ایده‌جکی صـواعق محرقه عالمی زلزلهٔ سـاعت ایچنده براقیر . دست مهـارتندن چیقان برمرمی ایله مملکتلر خاکسـار اولور . آغزندن چیقان برجفت سـوزیله مدنیتلر تارمار اولدیغی کبی ینه برجفت سوزیله تازه حیات بولور .

انسان نمونهٔ برملکوتیدرکه باطننده‌کی خریطهٔ معنویه اوزرنده کائنات ارتسام ایدر. انزوا خانه‌سنده قاریشدیر- دیغی صحائف کتب اوزرنده سمالری سیر وتماشا ایلر .

چشم استکشافك نور الامل هرساحه‌سی
بن نه‌یم بیلمم‌که سیر ارض وافلاك ایسترم

دیمکله قناعت ایده‌میوب طوبدیغی بشقه بر ذوق طبیعی ایله یوکسلیر. بتون قوای ماده‌دن نهان نیجه حقائق عالیه‌نك تحقیق وتصدیقنه قوانین متقابلاندن یول بولور.

انسان اولورکه فضائل عالیه‌سیله ملکلره قاریشیر. انسان واردرکه خباثت متوالیه‌سیله فضلات عالم صاییلیر.

انسان اولورکه مظهریت غیبیه‌سی جهالت ایچنده معرفت، نیات حسنه‌سی مظالم ایچنده معدلت احداث ایدر. انسان واردرکه تسویلات شیطانیه‌سی معرفتخانه‌لری برباد، ایوان معدلتی وحشت آباد ایلر.

انسان اولورکه نفحهٔ انفاسندن اموات دیریلیر. انسان واردرکه رایحهٔ کریهه‌سی عالمك سموم حیاتی کسیلیر.

انسان اولورکه حلم وتواضعی، سلامت طبعی نظرنده کندیسندن بشقه برحقیر کوستره‌مدیکیچون برقارنجه‌نك بیله عظمت حقوقنی پیش امعاننده بولندیرر. انسان واردرکه کبر وغروری کندیسندن بشقه برصاحب کبریانك وجودینه قائل اولمق ایسته‌مز، فرعونلق وادیسنه اهرام دیکمکه چالیشیر.

انسان اولورکه عالمده هیچ برشیئه اینانماز. کندینی بیله انکار ایدر. ینه انسان اولورکه ممتنعات ذاتیه‌نك تجویزینه قدر کیدر.

والحاصل انسان برسربدیع بی مدانیدرکه دوشونور بیلیر. بیلدیکنه میل ایدر. هر میل ایتدیکنی ایستر. هرایستدیکنی یاپمغه چالیشیر. شوقدروارکه هرچالشدیغنی یا یاپار، یاخود یاپامز. ادراکی واسع، اراده‌سی بی‌مانع، فقط افعالی شرط وقیده باغلی، علویتی بیلیر، سمایه چیقمق ایستر.. الندن طوتملی. مقاصد حیاتی طائیر، دنیایی احیا ایتمك ایستر.. زمین وزمانه باقلی.

مابعدی وار

بایزید درس عام ملازملرندن
المالیلی کوچوك حمدی

کرم، سماحت، سخا، جود

ای کرم نه علوی. نه محتشم‌سك که ناسوتیلر عرض احتیاج ایله اوخصیصهٔ مبروره‌دن مستفید وحصه‌دار اولمق ایچون دهن‌کشای تضرع اولوب یاشلر دوکدکجه نشاط وانبساطکله قربنکده حقیقت حریت کمال عبودیت بذل مقدرت رونما اولیور.

ملتجیلرك مراجعه‌لرکیم فقر ومذلتك امواج مهلکه‌سی آره‌سنده پویان طالعسزلکك تهاجم طوفان بلاسنده الجای سفالتله نالان اولمقده ایکن مجبول اولدیغك خاصهٔ تأثیرك علو رأفتکله اوبیچارکان امت بختیار اولیور. ای کرم نصل برحاکم شفیق برحاتم رقیق‌سك که کائناتده بتون اهل وجدان مجلوب شوق وعشقك محکوم امر وحکمتکدر. مخالفلرك خسران ذالت وسفالت ایچنده دینار ودرهمك سوداسی عبودیتنده آخرالامر ناروهم عذاب الیمنه دوچار اولیورلر.

(تعس عبد الدینار تعس عبد الدرهم)

ای کرم سنده نه خصیصه‌درکه قوم نجیب عربك صف وشتاسنده‌کی نوائب ومصائبه امداد، فرسك یالکز شتاسنه معین وظهیر اوله‌رق اظهار وداد ایدرسك.

مقارنلرك مصاحبلرك رأفت وعطادن وجود بولمش برمنبع جود وعزتدرکه زلال شفقتلری، آب مرحمتلری العطش صدای سینه چاکیله فریاد قوپاران زمرهٔ مسکنیانی سیراب ایلیور. ای کرم وار اول وار اول‌که مالکلرك متخلق اولدقلری سجیهٔ عرفان ایله شرفنی اعلا، نام علویتنی ابقا ایتمك مزیاتنی استحصاله سعی واهتمام ایتدکجه ضعفا، فقراده ذوق ترحم نه اولدیغنی کورمکله مباهی اولسونلر. ای کرم ارباب احتیاجك پناهی عاجزلرك کریزکاهیسك اصفای امتك وجدانلرنده التماع ایدن اشعهٔ احسان سنك انوار تجلیاتکدر، قلبلرده اویانان رقیق حسلر مروتلی ایزلر دخی سنك نمونهٔ الطافك، انموذج عنایاتکدر مددرس کدایان، استنادکاه

بیوایکانسك سفالتزده‌لر سندن مدد وامان دیله‌سونلر دیله‌سونلرده قدرك برقاتدها بالانر نامك برقاتدها پایدار اولسون.

ای سماحت نوع بشره مختص نه روحنواز نه دلنواز برودیعهٔ سبحانی‌سك که سیمای بشوشکله هرچهرهٔ مغموم متبسم اولیور. هرچشم کریان آب تأثر یرینه قطرات مسرت صاچیور. هردست التجا سوء التفاتکله مشحون اوله‌رق فرط هیجان ابتهاجله کیری‌یه دونیور.

ای سماحت نصف اولك اخطار علویت. نصف اخیرك حك شین فقر ومذلت ایدر برمادهٔ مرغوبه‌سك. موصوفك اوقدر نزیه‌در که لطافت ونفاستیله کندی استحقاقندن بیله متباعد متجافیدر. موصوفك بیعنده شراسنده قضاسنده اقتضاسنده بتون معاملاتنده رابح سعادتدر. (السماح رباح). دونوب توجه ایتدیکك ملتك احکامنی تسهیل وتیسیر ایدر بر موهبهٔ ربانیسك.

بعثت بالحنیفیة السمحة السهلة

ای سماحت ظلمت سفالتی امحا ایدرك عرض چهرهٔ عاطفت ایدر نه کریم السلطنة نه شفیق العاده‌سك خصائص مفطوره‌ك لیال تاریکك اعماق قلبنده حس یتیمانه ایله چیرپینان امر حوملری نوازشکار خنده‌لرله اوقشار. آغوش حمایه کده سفیللری بیچاره‌لری پرورده ایلر کویا برنوعروس سخاسك که حجله‌کاهکده نیجه پیروجوان نعمتکله برمراد اولیور. دل نالنده‌لر بزم نوشین صحبتده حزن والمی ترك ایدرك بلبل آسا نغمه‌لر صاچیور.

ای سخا سن برمرغ ظریف بی‌بهاسك که زرین قنادلرك پروازایتدکجه نورلر یاغیور، مروتفشان خشیرتیلر ایشیدیلیورده طبع خست ودنائتله مألوف اولانلرینه ظلمت مدیده ایچنده قالوب مستنیر اوله‌میور.

واسفا اونا کسانه که بوروندکلری جامهٔ حرص وطمعله عالم بشریته مؤثر برنقیصهٔ انسانیت اولدقلرینی فارق اولمیه‌رق عمیق برخواب غفلت ایچنده نائم بولنیورلر.

ای سخا، اقارب واجانبه فقیر وغنی‌یه سویهٔ تجلی‌یه مظهریتك غریبدر. بخل وارتکاب کبی مساوئ اخلاقك مدهش برقامعیسك. بذل مجهود ایدوب نفی وجود ایدنلر جود دخی سکا مرادف وشریك اوله‌رق جواد اولدیلر.

ای جود. وجود کاملده بتون موجودیتی احراق ایدر عین کمال برحرارتسك نوکمالی بیلیرمکه اوغرادیغك جوهر نور ومصباح فضل کل‌دن اخذواقتباس ایلدك.

فلو لم یکن فی کفه غیر نفسه   لجاد بها فلیتق الله سائله

ولدان فائق

دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائل

مقدمه

(اوچنجی نسخه‌مزدن مابعد)

سز تجربه‌یی منطقه ترجیح ایدییورسکز اویله‌می؟ حال بوکه منطقه نسبتله تجربه هیچ مثابه‌سنده‌در. اکر منطق فطرة واکتساباً دماغلردن سیلنیرسه فکر بشرده قالماز؛ دنیاده ادله نامنه نه وار ایسه بیتر. چونکه تجربه‌نك زمین تطبیقی پك محدوددر. وجاری اولدیغی یرلرده بیله استدلالات منطقیه اولمدقجه ایشه یارامز. انسانه فکر تجربه‌یی ویرنده بردلیل منطقیدر. کذلك تجربه منطقده داخلدر. وتجربه‌نك درجهٔ قوت واهمیتی منطقده تعیین اولنمشدر.

سز دوقتور بولنمکز حسبیله مثلا فلان عرض فلان خسته‌لکك عرضی اولدیغنی بالتجربه بیلدیکز حالده برمرض حقنده تشخیصکزی وضع ایدرکن شومعلومات تجربیه‌دن استفاده ایده‌بیلمکز، فرقنده اولمدیغکز بر قیاس منطقی سایه‌سنده اولور: بوخسته‌ده شوکبی اعراض موجوددر وبو اعراضی کوسترن بروجودك فلان خسته‌لکه مبتلا اولمش بولنمسی لازم کلیر دیرسکزکه

ایشته بوفکر، بو محاکمه صغراسی برقضیهٔ حسیه، یعنی محسوساتدن وکبراسی برقضیهٔ تجربیه اولمق اوزره بر قیاس منطقیدن باشقه برشی دکلدر؛ وشاید برنجی قضیه‌ده سزك حس ومشاهده‌کز وایکنجی قضیه‌ده تجربه یاکیلمش ایسه بوندن طولایی منطق مؤاخذه ایدیله‌مز.

کوریورسکزکه تجربه‌ده یاکیلمق احتمالی اولدیغی حالده منطق بوندن تبری ایدیور، محفوظ ومؤمن بر سربستی ایچریسنده بولنیور. حتی او، بالآخره قویاسی میدانه چیقدیغنی سویله‌دیککز نظریات عتیقه‌نك چوغی‌ده احکام تجربیه‌دن عبارتدر.

شوتفصیلاتدن اکلاشیله‌جغی وجهله، اقصای غربده منتشر اولان علوم وفنونك اك لزومسز مباحثنه وقوف پیدا ایتمکه چالیشان، اك ضعیف نقطه‌لرینه وارنجه‌قدر آلقیشلایان علم ومعرفت پرستشکارلرینك کوزلری اوکنده، لله‌الحمد مملکتمزده، ولو بقایای اندراسی رحله‌پیرای استفاده اولان برطاقم علوم مهمه‌یه بودرجه‌لرده بیکانه قالملری جداً تأسفه لایق احوالدندر. بونلر، مملکتمزده علوم مذکوره‌نك مهبط انوار واپسینی بولنان مدارس مکتسباتنی مزعج، ثمره‌سز مناقشات، انسانك لااقل نصف عمرنه سورن ممدود برتحصیل ایله محدود معلوماتدن عبارت ظن ایتدکلری کبی خلاصه‌سی عربجه اوقومغه راجع اولان بوتحصیلك نتیجه‌سنده عربی تکلم ایده‌بیلنلر ومقام تدریس وافاده‌ده ککه‌له‌مه‌دن تقریرمرامه مقتدر اولانلردخی اندر اولدیغنی سویلرلر؛ ورجماً بالغیب واقع اولان بوکبی ظنون وتقولاتك، نه‌قدر یاکلیشلق ایچنده یاکلیشلقلره مستند اولدیغنی اکلامق طرفنه صرف ذهن ایچون مسئله‌ده اهمیت وکندیلرنده برمجبوریت کورمزلرکه حق وحقیقتی اکلایه‌مامق دکل اکلامغه لزوم کورمه‌مکدن عبارت اولان بومدهش قوت قارشیسنده انسان ایچون عجز، محقق کیدر.

فقط بز، ینه بعض قلبلرده اوفاجق برحس انصاف اویاندیره بیلمك، وحقایق اسلامیه‌یی کندی آره‌مزده تقدیر ایده‌مه‌ین بعض مدعیان معرفتك؛ علوم اسلامیه‌نك، طرز تحصیلی حقنده‌بیله طوغری برفکر اجمالی‌یه مالك اولمدقلری اکلاشیلمق اوزره مقدمه‌مزده غایت مهم بر موقع مناسبت اشغال ایدن بونقطه‌یه دائر برقاچ سوز سویلیه‌جکز.

اولا معلوم اولمالیدرکه مدارسده اوقونان علوم، عربیه وعقلیه وشرعیه اولمق اوزره باشلیجه اوچه انقسام ایدوب بونلرك هپسی عربجه یازیلمش اثرلردن اقتباس ایدیلیرسه‌ده مقصود یالکز عربی تحصیلی اولمدیغی کبی عربجه، بلکه حقیقت مقصدده داخل بیله اولمامق اوزره علوم عقلیه ایله برابر محضا علوم شرعیه ایچون مبادی ووسائل حالنده بولنور. شوجهتله مدارسده تحصیل عربی، علوم شرعیه‌یه خدمت ایده‌بیله‌جك طرزده اولمق اقتضا ایدر؛ محاورات ومحرراته قدرت اکتساب ایتدیره‌جك صورتده دکل.

بودقیقه‌یه مبنیدرکه اك ایی عربجه سویله‌ین امرؤ القیس ایله اك چوق عربجه بیلن اصمعی حیاتده اولسه، صیت شهرتلری اعصار وقرون ایچنده چالقانان بوکبی اعاظم عربك معشاری درجه‌سنده عربجه بیلمدکلری محقق اولان مثلا دونکی شوکت افندینك، حافظ شاکر افندینك عاطف بکك، بوکونکی علمای ممتازه‌مزك درسنه حاضر اولمغی ترجیح ایدرز. چونکه بز او، امرؤ القیسدن، اصمعیدن اوکرنه‌جکمز عربجه ایله مثلا علم کلامده، اصول فقهده یازلمش اولان ماخذی، عربی العباره اولدقلری حالده آکلایامازده هانیا او، سرمایهٔ لغویسی ایکی بچق کله‌دن عبارت اولان قاصر عربجه‌مزله آکلارز.

صوکره، بزه بویله‌جه، قاصر وفقط علت غائیهٔ تحصیلمز ایچون کافی وموافق اولان اصولمز بعضا، بالذات عربیده اویله آدملر یتشدیرور که کندیلری اصول قدیمهٔ مذکوره‌دن اکتساب ایتدکلری قدرت سایه‌سنده

دها کسدیرمه برطریق تعلیم وضعنه بیله موفق اولدقلری حالده تأسیسکرده‌لری بولنان اصولك، هنوز کندیلری کعبنده برمحصول اقتدار یتشدیردیکی کورلمه‌مشدر. ایشته ذهنی افندی ایله مشذبلری، مقتضیلری بوحقیقتك برر نمونهٔ اتضاحیدر.

مسئله‌یی مدرسه‌یه دوشورمك مثلنك حدوثنه بادی اولان وفائده‌سز ظن اولنان مناقشات ایسه اك مؤمن حقایق، چون وچرا طوفانندن صکره تقرر ایدنلر اولمق لازم کلدیکنی تفرس ایدن علمامزك، قواعد دین اسلامی آکلامغه مدارتی بولنان علوم وفنونده ابواب مناقشه‌یی تماميله کشاده براقمش اولملرندن ایلری کلمشدرکه علوم مذکوره‌یی تدرس ایدن طالب، همان هرکون تصادف ایده‌جکی بومناقشات بی‌نهایه‌نك نتیجه‌سنده باشقه برفنی، سوز آکلامق فنی الده ایتمش اولور. وقتیله فاتح جامع شریفی درسلرندن برینه دوام ایدن دوقتور مصطفی منیف پاشا بودرسلرك، عائد اولدقلری علوم وفنوندن زیاده عالی وعمومی برطاقم قوانین فکریه درسلری اولدیغنه حکم ایتمش ایدی. علمانك، احکام شرعیه‌یی موقع بحث ومناقشه‌یه وضع ایتمکدن چکینه‌رك رهبانیت کبی، مسؤلیتسزلك اساسنه استناد ایتدیرمك ایستدکلرینی ظن ایدنلر عین زمانده علمایه، مسئله‌یی مدرسه‌یه دوشورمك کبی برمسلك مناقشه اسناد ایدرك یکدیکرینه مناقض مؤاخذات سرد ایتمکده اولدقلرینك فرقنه وارمالیدرلر.

علوم مذکوره‌یی تدریس وافاده ایدنلردن چوغنك ککه‌له‌مدن ومثلا برضمیرك باشنده تعیین مرجع ایچون ساعتلرجه بکله‌مدن دردینی آکلاته‌مامسی جهتنه کلنجه بوده علوم مذکوره‌یی یقیندن تدقیق ایدنلرك نظرنده پك طبیعیدر. اوت، بوعلملرده او قدر غامض نقطه‌لر واردر؛ اوقدر اعماق استقصایه طوغری کیدیلیر که بونلری طلبه‌یه تفهیم ایله مکلف اولان معلم، مستثنی برطلاقته مالك بولنمدقجه ممکن دکل ککه‌لر. وحتی رهبرلکنی درعهده ایلدیکی اذهان متعلمینك کسیك، محترز خطوه‌لری اوکندن، ولو برآب روان سرعت وموزونیتیله قوشوب آیرلمامق ایچون براز ککه‌له‌مك لازمدربیله. بوکبی اینیشلی، یوقوشلی کیرینتیلی، چیقینتیلی یوللرده دلالت ایدن ذات یورولمادن سنده‌له‌مدن کیدیورسه، علی‌الاکثر سطحی، مغفل برطریقه صاپمش اولدیغی بیلنمه‌لیدر. دنیاده امثالی نادر برجربزه‌یه مالك اولان بررفیق مسلکمه، منطقدن، غالبا موجهات ومختلطات بحثلرینی اوقوتدیغی صره‌لرده آره‌مزده جریان ایدن برحسبحال علمی اوزرینه: برادر ناطقه که صاحب اول بوبحثلر انسانك آهنك بیانی بوزار دیمش ایدم.

قطعات معانینك بررحبل ارتباطی مثابه‌سنده بولنان ضمائرك مرجعلرینی تعیین ایتمك مسئله‌سی‌ده بحثك نزاکتی نسبتنده اهمیت کسب ایدر؛ وبوخصوصده ادنی برمسامحه علینك کلاهنی ولی‌یه، ولینککنی علی‌یه کیدیرمك قدر یاکلیشلقلره سبب اوله‌بیله‌جکی جهتله نه قدر جسارتسز داورانیلسه، نه قدر موسوسانه حرکت ایدیلسه یری واردر.

صوکره هرمسلك اربابی میاننده ضعفانك وجودی طبیعی اولدیغی کبی بویله علوم دقیقه‌یه قارشو عجز ونقصان دها زیاده حس اولنور. انجق بحثك کوجلکندن نشئت ایدن عسرت تبلیغ ایله عجزدن وقلت بضاعه‌دن ایلری کلن رکاکت افاده‌یی تمییز ایتمکده خیلی دقته، خیلی بضاعه‌یه محتاج اولدیغندن (بیلمیور، اکلامیور) حکمنی ویرمکده عجله ایدیلیرسه حقسزلق اولور.

لذت ادراکی طادان طلبهٔ علوم ایسه معلمك تقریرنده‌کی زینته، سلاسته باقمیه‌رق اساسی مقصودی، روح استفاده‌یی کوزه‌دیرلر. چونکه اونلر، همان هرفنك هرکتابك ابتداسنده تعیین موضوع وتصدیق غایت مسئله‌لرینه دائر کونلرجه وبعضا آیلرجه غایت مهم درسلر آلمشلردر. ایشته برسعیك موضوعنی، علت غائیه‌سنی تعیین امرینه حقیله رعایت ایده‌مه‌مك دکلمیدرکه؟ چوق

کیمسه‌لری ، مدرسه تحصیلندن عربجه سویله‌مك ویازمق ملکه‌سنك حصولنی انتظاره سوق ایدر. اوت ار تحصیلك غایت مترتبه‌سی باشقه برشی اولدیغی حالده ذکر اولنان مزیتك حصولی‌ده ـ باخصوص بوکون ـ آرزو ایدیلمز دکلدر .

شونکله‌ده برابرکه مدارس تدریساتنك ، غایهٔ حقیقیه‌سی اولان علوم شرعیه نقطهٔ نظرندن دخی اصلاح احتیاجندن وارسته بولندیغنی ادعا ایتمیورز . بز علوم اسلامیه‌ده اسلافمزدن ، اوتانه‌جق درجه‌ده کیری قالمشز . آه بز اونلرك ثروت علومنه حقیقة وارث اوله‌بیلسه ایدك دین اسلام حقنده حاصل اولان یکی فکرلر ، یکی اعتراضلر اووقت بزم ولولهٔ نامز آره‌سنده ایشیدیلمه‌دن غائب اولور ؛ مهابت علمیه‌مزه قارشو تضییق حیا ایله پارلامه‌دن سونردی . بواعتراضلرك ، بوقدربی‌وقوفانه اولدیغی حالده قلبلرده اویانه‌بیلمك وحتی السنه‌یه دوشه‌بیلمك حقنه، حق جسارتنه مظهر اولمسی بزم قوای علمیه‌مزك استخفاف ایدیلمسندن نشئت ایتمشدر. دیمك ایستیورم‌که ، مسلمانلرك طریق ترقیده کیری قاللری دینلرندن دکل کندیلرندن ، بلکه دینلرینه لایق انسان اوله‌مادقلرندن ایلری کلدیکی کبی علوم اسلامیه‌یه بر وقتدنبری طاری اولان رواجسزلق‌ده علوم مذکوره‌نك نقصان اهمیتندن ، دنیانك انظار حیرت وتقدیرینی جلبه عدم کفایتندن دکل منسوبیننده اخیراً کوریلن نقصان همتدن ایلری کلمشدر .

بونکله برابر علوم مذکوره ایچون باشقه درلو ابواب تحصیله مراجعت ایدنلرایسه [هله علوم مذکوره ایله بوسبتون بادهوادن مناسبت ادعاسنده بولنانلره هیچ سوزم یوق] کندیلرینك اهل مدارس درجه‌سنه بیله واصل اوله‌مادقلرینی آکلایه‌جق قدر اولسون بوعلملردن جدی برخط انتساب طویه‌مامشلردرکه بونك‌ده لدی الایجاب اثباتی ممکندر. انجق بوخصوصده افکارعمومیه‌یی تغلیط ایدن شی صوك زمانلرده مدارس مکتسباتنه عارض اولان کوسترشسزلکدر . بونك اسبابی ایسه برخیلی شیلر اوله‌بیلرکه اونلردن بعضیلری مدرس نامنه اعتراف اوانان نواقصك مبدأنی تشکیل ایدر .

اولا برخیلی وقتدنبری مدارسده قیمت تحریرك بیلنمه‌مسی ویاخود آرانیلمامسی .

ثانیاً طلبه‌نك درسلرینه چالیشملری ایچون حالاً یاردم ایدیجی بر مجبوریت وآتیاً قارین طویوره‌جق بر موعودیت بولنمامسی،

ثالثاً شو امنیت مستقبله‌نك فقدانه مبنی بوطریقك سالکلری میاننده‌ن ثروت فکریه اصحابنك برر برر چکیلمسی .. وحتی فیض تامنی بومنبعدن اخذ ایدن اجله‌نك بیله نهایت باشقه طرفك مالی اولمق اوزره طانینماسی ،

ایشته مدرسه تحصیلنه عارض اولان وچوق کیمسه‌لری پك یاکلیش تلقیلره سوق ایدن کوسترشسزلك اسباب مسروده‌دن انشئت ایدییور. یوقسه بوطریق، شمدی‌یه قدر بیکسلکیله ، یعنی حمایه‌دن محرومیتیله ، یاخود حمایه‌کارانك ضعفیله برابر ینه انظار نصفت وصمیمیت اوکنده خدائی برفیضه مظهریتنی محافظه ایتمشدر.

مابعدی وار مصطفی صبری

« خزائن منسیهٔ ملیه‌مز »

دن

— عمومی کتاب خانه‌لره دائر —

— مصاحبه —

« ونکتب ماقدموا وآثارهم . . . »

شرقك اك روح نواز ، اك نظر فریب میراثندن یادکارلرندن بری‌ده عمومی کتاب خانه‌لردر . تربیهٔ

فکریه‌نك ، صفای روحك مبجل خادملری اولان واوراقرده محفوظ بولنان مدونات کزینك سیل خروشان اعتساف حکم فرما اولدیغی زمانلرده کوشهٔ خموله آتلدقلرینی کورن منتسبین علم وادب نه‌دلسوز حسیاته نه قوتلی محاکاته دوشمکده ایدیلر . اجدادمزك هربری جهان دکر ال یازیلی تحفه‌لرینی‌ده شمدی نائل اولدیغمز نکاه احرارانه ایله تدقیق ایدرایسه‌ك جان کزا ، ناروا تسیبات ومسامحاته هدف اولدقلرینی کوروروز پك بویوك بر فکر معرفت پرورانه ایله تأسیس اولنمش کتاب خانه‌لرمز محتویات نادره‌سنك ، اولکی زمانك صوکلرنده قابلری رطوبتلی یرلرده بولنمقله چورومکه صفحاتی ـ ملتك استبداد سابقه ادراك ایله دلیك دشیك اولمش جکرلری کبی ـ ییرامغه باشلامش اولدیغنی مع التأثر کوروروز .

بوخزائن لاتفنانك وقتیله قدر وقیمتلری پك‌ای بیلنه‌رك سر تبجیل ملتده طوتلمقده اولمسنه رغماً دور سابقده برآلای جاهلك منفعتلری اینتیریقه‌لری مقابلنده فدا ، خراب ایدلمسنه ملتی ، دینی ، سون هیچ برکیمسه راضی اوله‌ماز . اما ، مع التأسف بو ، خزینه‌لر دکر مدونات منیفه ـ بیکلرجه لیرایه ویرلسه بیله اوجوز اوله‌جغندن قطع نظر ـ چوغی یداغتنام اجانبه کچمشدر کتبخانهٔ اجانبده کی ال یازیلی نسخ نفیسهٔ شرقیه وقتیله کیم بیلیر هانکی وجدانسز ، ایمانسزك قدر وقیمت بیلمیه‌رك بر منفعت غیرمشروعه مقابلنده فدا ایدلمشدر. اوت ! منفعت غیر مشروعه . زیرا : اونفائس مبجله‌ده ملتك‌ده برحق حفظ واستفاضه‌سی وار ایدی .

اسلاف عظامزك کوز نوری دوکه‌رك ، عمرلر تلف ایده‌رك طباعتك اولدیغی واولمدیغی زمانلر وجوده کتیر-دکلری ـ هربری برشاهد نازان کبی خطف ابصار ایده‌جك درجه‌ده آلتونلره ، یالدیزلره مستغرق ـ او ، آبدات، اونلری الدن چیقارمق کستاخلغنده بولونان برسفیهك آمال شیطنت کاریسنه هیچ بر زمان فدا ایدیلمه‌ملی‌در . فکرمزجه او مجلدات مرغوبه‌ده حقوق عمومیهٔ ملت ثابت‌در .

تأمل اولونسون ! ال یازیلی آثار اجنبیه‌دن بزم کتاب خانه‌لرمزده قاچ دانه بولونه بیلیر ؟ یوقدر یا ، بولونسه بیله مطلقا نوادردن دکل‌در . چونکه اجانب فوت فرصت ایده‌جك مخلوقاتدن دکللردر . ملل متمد-نه‌نك جمله‌سی ال یازیلی کتب نفیسهٔ شرقیه‌یی ـ شرقك دیکر آبداتی کبی ـ حرزجان ایدرلرکن بز اوزمالمزی مال موروثمزی قسم اعظمی عالم سفاهته صرف اولندیغی مشهودات ایله ثبوت بولان برقاچ پاره مقابلنده نیچون الدن چیقارملی ایدك ؟ !

الدن چیقارمقله ایشله‌نیلمش اولان برنجی قباحته برده پاره‌سنك اسرافی صورتیله ایکنجی بر فضاحت علاوه‌سی ایچون دکلی ؟ ، آه ممکن اولسه ایدی‌ده او کتابلر آلنیر ، چالینیر ، صاتیلیر ایکن ملتجه حفظ ایدلسه ایدی ! بزه قالیرسه اونلر نه آلانك نه صاتانك مالی دکل ایدی‌لر چونکه مشتری قوجه برملت کتبخانه‌سندن آشیرلمش مالی آلدیغی ایچون عفو اولونماز . بر خطا ایشله‌یوردی. صاتان‌ده قدر بیلمز برسفیه ایدی ؛ سفیهه مالنی ویرمه‌مك ایسه مقتضای امرقرآنی‌در .

ظن ایدرم : الدن پك اوجوز چیقارلمش اوکنوز عرفان ایچون بویله یانوب یاقیلمق هرعثمانلی‌نك وظیفه-سی‌در؛ تاکه : ماضیدن عبرة الورق مستقبلده انافس آثار شرقیه‌نك حسن حفظنه دقت اولونسون . دقت اولونمش میدرکه اون بش یکرمی سنه‌دن بری اك کوزل ال یازیلی بیکلرجه آثار شرقیه هپ یداغتنام بیکانکانه کچمش‌در .

اجانب برده شرقك اوقبیل کتب نفیسه‌سنك (دفه) قابلرینه عاشق‌درلر . مسموعمز صحیح ایسه اوقابلردن‌که هربری عثمانلی ارباب صنعتك تجلید وتذهیبده‌کی مهارة محیرانه‌لرینه نشانه‌در ، یوز ، اوچ یوز ، بش یوز لیرایه صاتیلانلری وارمش ! بوصاتشلرده بوالدن فرصت قاچیرشلره نصل آجینماز ؟ !

بوسیناتك تشریح عللنه کلنجه : ارتاً کندیلرینه بالانتقال قیمت ناشناس جهلهٔ اصحابی طرفندن صاتیلان کتابلر داخل حساب اولمامق اوزره باقی قالان کتب نفیسه کتابخانه‌لردن نومرولری امحا ، قابلری فك ایدیله‌رك دفتردن اسملری قالدیریلوب صاتیلانلردرکه ضیاعنه، غیبوبتنه آجینه‌جق قسمده بودر. زیرا : بونلر احاد یدنده بولنانلر کبی متوسط بلکه‌عادی یازیلی، ورقله مزین شیلر اولمایوب سلاطین عظام بهشت مقام حضراتنك بیکلرجه لیرایه تحریر وتذهیب ایتدیردکلری طاقمدندر . مختلف کتب خانه‌ده مصادف نظراستفاده‌مز اولان بونوع آثار جلیله بیله‌مه‌یز اما ندرة ونفاستلری نقطه‌سندن بها بتیشه‌جك درجه‌دن برتردرلر.

ایشته بونلرك کاغدلرینه طرز تحریر وترتیب وتجلید وتذهیبلرینه باقدقجه حیران اولمامق ممکن دکلدر .ایشته اوروپالیلرك اغزلرینك صونی آقیدان‌ده بوجهتدر .

جمله‌نك معلومی‌درکه بیکلرجه لیرایه انجق الده ایدیله‌بیلن بوقبیل مجلاتك محفوظ اولدقلری کتب خانه‌یه دور سابق مسامحه، پك پك یوز یوز اللی غروش آیلقلی حفاظ کتب تعیین ایدر ایدی ؛ او آدملر یوزی اوتوز غروش بیله ایتمه‌ین معاشلریله هانکی حاجتلرینی تسویه ایده‌بیله‌جکنی دوشونمکدن وقت بولامازدیلرکه کتب خانه‌ده‌کی وظیفه‌لرینه اعتنا ایتسینلر . بویوزدن او مواقع استفاضه‌نك اکثری ارباب معارفه کونلرجه مسدود وانظار تفتیشه غیر تابع قالیور ایدی !

واقعا بردقت وقوعی مروی کتب خانه سرقتلری اوستنه اسکی معارفجه ـ حرکت مذبوحانه قبیلندن ـ مفتشلر تعیین اولونوردی . فقط هیهات !

« آتی آلان اسکداری کچدی »

او آنتیقه‌لر یرلرندن ، ترکیادن چیقار چیقماز تعبیر اصحیله چیقاریلیر چیقاریلماز اوروپا کتاب خانه‌لرینه یرلشیور ایدی . شیمدی قباحتی کیمه بولاجغز ؟ ینه کندیمزه ، دکلمی؟! هرمنفعت بین کبی بزده فائده‌مزی بیلملی ایدکده خزائن ملیه‌مزك ولو برکوهر پاره‌سنی بواجانبه‌کچیرمه‌مك قومیتنی، عصبیتنی حفظ ایتملی ایدك .

— خاتمه —

حسن نیته مقرون شوحسب حال انشاالله آتیاً ترقیسی محقق اولاز ملت نجیبه‌مزك کوش عرفاننده یرطوتارده ارتق ماللرمزه صاحب اولور وتلافی مافات ایدرز .

نورالدین منیر

ادبیات

زواللی وطن

بیکلرجه دنی صویدی نه‌سی وار ایسه چالدی
کوندن کونه غیرتکش اقبالی آزالدی
امداد ایده‌جکلرده بتون غفلته طالدی
مأیوس امل بستر محنتده بوکالدی
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

آچمش خونه جسمنه بیك یارهٔ خونپاش
اوشمش باشنه خیرپالامش برسوری اوباش
رحمت اوقودور کندینه اول فرقه‌ده نبّاش
نمرود ایله حجاج اوله‌ماز آنلره پاداش
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

لب تشنه یازق نار تحسّر ایله یانمش
بیتمش اریمش ظلم ایله باق قانه بویانمش
تاجان اوینه خنجر بیداد طیانمش
بی‌تاب دوشوب خاك مذلتده اوزانمش
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

بزدن اومیور یارهٔ دلدوزینه مرهم
بزدن دیلر امدادی بوحالتده مسلم
جاندن‌ده جهاندن‌ده وطندر بزه اقدم
بالله طیانمز شوحزین وضعنه آدم
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

آغوشه چکن بیت خدایی بووطندر
نشر ایله‌ین انوار هدایی بووطندر
اعلا ایدن عرشه شهدایی بووطندر
پرورده قیلان بای وکدایی بووطندر
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

عثمانلری ، اورخانلری هپ لرزه رساندر
فاتحله ، یاوزلرله‌ده مغبوط جهاندر
اسلافمزك هر بری برشیر ژیاندر
اثبات وراثت ایده‌جك دم بوزماندر
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

اجدادمزك صیت بلندین ایده‌لم یاد
دنیاده نه‌در بیلدیره‌لم غیرت احفاد
اعلا ایده‌لم شانی بردن ایدوب امداد
همدست اولالم ایلیه‌لم سرتسر آباد
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

چوکمش ایدی هرکوشه‌سنه نکبت وکابوس
یانفین یری ظن ایتمه‌ده شمدی کورن افسوس
غیرت ایده‌لم اولمیه‌لم بز ینه مأیوس
ایجاب ایدییور چونکه بوکون غیرتی ناموس
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

بردم کلیر البته ایرر مقصده ساعی
برلشمز عطالت ایله توفیق الٓهی
بز اولمیه‌لم ساده سوابقله مباهی
تعقیب ایده‌لم حقه چیقان منهج وراهی
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

انسانده کرك میل معالی وبصیرت
آندن طوغار انسانده حمیت ایله غیرت
غیرتله حمیت ایله برکوچك عشیرت
دنیایی بتون صارصدی اولوب برقوجه دولت
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

برخارقه‌در بزده اوبنیان معلا
اجدادمز ایتمش آنی هروجه ایله اعلا
فرضدر یولنه قانمزی ایلمك اجرا
ارواح شهیدان بزی ایتمکده تماشا
بی‌چاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

مقری‌کوی : ٢٦ ایلول ٣٢٤

خلیل ادیب

آناطولی سیاحتی

— تموز بشده —

شمندوفرله کیدرکن کوکلده برماتم
براضطرابکه اجرای حکم ایدر هردم
بتون مناظری برقسوت ایتمش استیلا
ایدردی صانکه مظالمدن اشتکا عالم

یاغار طورردی ساکن ، حزین بر باران
جبال شاهقه کوسکون ، سحابه‌لر کریان
جوار خطه مصادف خراب قریه‌لرك
افقلرنده نمایان آجیقلی برهجران

چاغلتیلر ایله ایکلردی کوردیکم دره‌لر
بو آه وناله‌یی دیکلردی صانکه مشجره‌لر
کویك چوجقلری منظور اولور آچیق ، چپلاق
آچاردی دلده مؤثر جریحه‌لر یر ، یر

یولك صاغنده ، صولنده بتون قادین ، ارکك
اکین بچر محن عالمه کوکس کره‌رك
چولوق ، چوجق سکزاون آی تعیش ایتمك ایچون
صباح اولور ، دیدینیرلر کونش باتنجه‌یه‌دك

کدر نه حاله کتیرمش باقك شو اختیاره !
اودون طاشیر ایکی مرکبجکیله بر بازاره
صاتیش اولورسه نه موطلو ! یاأون ، یا کمکله
دونر ، دکلسه تعبله .... یازیق زواللیلره

بز ذوق وصفامزده سفیهانه قوشارکن
بیچاره‌لر افغان ایدیورمش کدرندن
راحتلری یوق ،ماللری یوق ، حاللری یوقدر
حالسزلك ایله کونلری بوش کچدیکی چوقدر
اموالنی صاتمش ، کوتوروب ویرکی‌یه ویرمش
برقاچ قویونی وارایسه مختاره ییدیرمش
ژاندرمه کلوب کویده یاتاق ، یورغانی آلمش
برعائله بوم بوش قوری برخانه‌ده قالمش
سونمزمی اوجاق ؟ تنجره کیتمش ، تاوه کیتمش
مظلوملرك اوجه اولان ایشلری بیتمش
کیتمش بری برظالمك آیلقجیسی اولمش
بردیکری قالمش دها قاچ کره صویولمش
بزلر دخی چکدك نیجه آلام مظالم
آنجق بونی ایتمز ایدی درپیش ، خیالم

عودتده اوکویلرله ، اهالیسنه باقدم
بررتبه سویندم که همان غشی اوله‌جقدم
هرخانه برر قرمزی بایراقله مزین
شبانی‌ده شن ، پیری‌ده شن ، حاصلی هپ شن
آلام زمان نشوه‌لره منقلب اولمش
اندیشه‌لر اشواق خروشان ایله طولمش
لکن بومسرت‌ده دوام ایلمز البت
برشیلری یوقدر نه زراعت ، نه تجارت
جهل ایلمش آدابنی ، اخلاقنی تاراج
هرقریه برر مدرسه‌یه ، مکتبه محتاج
تعمیمه سزاوار کورلمزسه معارف
مکتب صاییلرسه ینه برفضله مصارف
یوکسلمز ایسه دین ایله دنیاسی برابر
هرشیئمزك بیلمه‌لی یز محوی مقرر

فاتح درس عاملرندن
ع ، عاطف

کرسیٔ تدریسده

— مکتب —

افندیلر ! ینه مکتبدر التجا کهمز
بودار فیض وسعادت بزم پنا کهمز
بیلیرسیکزکه نه چکدك ؟ زمان ماضیده
اوکیتدی نه‌یسه ، فقط شمدی حال وآتیده
نه دوشدی عهده‌مزه بیلدیکزمی بونلری سز ؟
اولانجه عمرمزی وقف وورزش ایتملی یز
اونه‌یدی اسکیسی ؟ هردرسه آری سانسورلر
کیرردی صنفه اودشمن باقیشلی نانکورلر
کچن سنه یدی أوت ! خاطرمده قالمشدی
برامتحانه یاقیندی ، زمان آزالمشدی
ایکنجی صنفه کیروب درسه باشلامشدم بن
سزکده دقتکز نیجه ملتزم ذاتاً
او بوستانی بز اولجه ایله‌یوب تلخیص
سزه اوقوتمغه ایتمش ایدك آنی تخصیص
فقط نه‌در او اثر ؟ ایتدیکزدی چوق تقدیر
بونکچون ایله‌مك ایستر ایدم کوزل تقریر
دانیشدم آیریجه برذاته ، ایتدم استکناه
بحق آکلاده‌رق ایله‌دی بنی آکاه
امان ! حکومته عائد لاقردیدن حذر ایت !
تدنیاتنه دائر جهتلری کذر ایت !
بومبحثه متعلق نه وارسه بوستانده
سیلوب سوپورملی برشی براقیوب آنده
خلاصه بوم بوش اولنجه سیلنملی اوکتاب
ایدلمز اولملی یاپراقلرندن استکتاب
فقط اوروندوله‌مشدمدی خیلی آثاری
سزکده کوردیکز بوستانك اشعاری
جناب سعدیٔ علامه پیشوای بیان
خطیب نکته شناس وادیب پرعرفان
نواجذندن آقان سلسبیل حکمتدر
کتابی مکتب اخلاق پرکرامتدر
بتون نکات ومزایانی ، پك چوق امثالی
احاطه‌سیله‌ده حتی بوکونکی احوالی
دیمش کتاب شریعتدن اخذفیض ایده‌رك
فقط ادبله بیاننده کظم غیظ ایده‌رك

اوکونکی درسمز ایشته شوسوزلر اولمشدی
کوکلده محتویاتیله ایچه طولمشدی

دراقصای عالم بگشتم بسی
بسر بردم ایام باهر کسی
تمتع زهر گوشهٔ یافتم
زهر خرمنی خوشهٔ یافتم
چو پاکان شیراز خاکی نهاد
ندیدم که رحمت برین خاك باد
تولای مردان این پاك بوم
برانگیختم خاطر ازشام وروم

اوچنجی بیته کلنجه دکیشدی تقریرم
وطن محبتی لازم اولدی تصویرم

لوحهٔ اندیشه‌ده غایت بیوك بردائره
رسم ایدلمش فرض ایدك اولجه یاخود برکره
هانکیسیچون اولسه البت مرکز ایستر مرتسم
دائراً مادار اطرافی محیط محتشم
جسم ملتدر محیطی ، مرکزی روح الوطن
امتزاج ایتمشلر ، اولمشلر وجود مؤتمن

ایشته روح اولدی وطن ، ملتسه جسم پاکیدر
حب ملت جسمنك حامیٔ دهشتناکیدر

دیر دیمز برده آچیلدی قاپو ، کیردی بر ذات
قاله قالدی سوزوم آغزمده دیدم که : هیهات ! ..
برتمنا بیوروك !

یوق خواجه افندی لطفاً —
— درسی تقریر ایدیکز دیکله‌مك ایسترم بن
ایشته سعدی بوقدر کشت وکذار ایتمشدر
صوکره شیرازه دونوب اورده قرار ایتمشدر
بوراده پاك ، صفت ، حذف اولنان موصوفی
اوده مردان اولیور ، اکلاشیلیر محذوفی
صفتك جمعنه دائر وارایدی قاعده‌مز
بونی اولجه دیدك ایشته بودر فائده‌مز
ایله‌دم درسی قواعد ایله کویا تفصیل
برایکی جمله‌ده بولدمدی برای تمثیل
— درسکی دوغروسی شایان تمثل بولدم
بن ایسه سوزلری محتاج تأمل بولدم
شمدی حقه نه‌قدر حمد وثنا ایلیه‌لم
ویردیکی نعمته بیلمم نه‌دعا ایلیه‌لم
عجز ایله ذات الهی یه توسل ایده‌لم
ایشبو قوتله چالشمقله تکمل ایده‌لم

جمعیت علمیه افرادندن
محمد عارف

اجتماعیات

—

— مقالهٔ مخصوصه —

حاجه فاطمه مرغوبه امضاسیله (بیان الحق) ك درت نومرولی نسخه‌سنده یازیلان مقالهٔ مرغوبه نظر امعان واستحسان ایله مطالعه اولندی . محررهٔ مقاله خانم افندی‌یه بوصورتله ابراز ایلدکلری حمیت حقیقیه‌دن طولایی عرض تشکرات ایلدکدن صوکره بومسئلهٔ اجتماعیه حقنده بزده خاطریمزه کلن بعض نقطه‌لری ایضاح ایده‌لم :

تزین وتجمل خصوصنده نسوانك میل طبیعی و آرزوی جبلیسی قابل رد اولمیان حقایقدن اولوب هرنقطه‌سی عین حکمت ، هرحکمی عین حقیقت اولان شرع قویم احمدی بومسئله‌ده دخی نسوانك میل طبیعیسنه موافق احکامی حاوی بولنمش وصنف ذکور ایچون استعمال واکتساسی تحریم بیوریلان سیم وزردن معمول شیلرله البسهٔ حریریه صنف اناث ایچون حلال بیورلمشدر . آنجق هرخصوصده اولدیغی کبی اشبو مباحات شرعیه‌دن انتفاع واستفاده خصوصنده دخی سفه واسرافدن مجانبت ایدلمك لازم کلیر .

ایجابات شرعیه بومرکزده اولدیغی حالده ساده دلان نسواندن برطاقمنك میل تزین وتجملده هرنصلسه ورطهٔ افراطه دوشه‌رك اوروپا ارباب ثروت ویسارینی بیله آره صره مجبور شکایت ایدن مودایه اتباع ایلمسی وبر طاقمنك‌ده کوره‌نك سائقه‌سیله ویا غیرت اقران بلاسیله بوبلیهٔ خانما نسوزه قاپیلمسی یوزندن شهری اتکلرله لیرالریمز خارجه چیقمقده وثروت ملیه‌مز ایله متناسب اولمیان بوطرز تزین سعادت عائله‌یی ، صفوت معیشتی اساسدن ییقمقده‌در .

عثمانلیلق نام مبجلی آلتنده‌کی جمعیت سیاسیه‌مزك دوام وبقاسنی تأمین ایچون یالکز ارککلرك چالیشماسی کفایت ایتمز . شرائط اجتماعیه‌مزی اصلاح ایچون حمیتپروران ذکورك مصروف اولان مساعیسنه قادینلر- یمزك‌ده پك زیاده معاونت ومظاهرت ایلملری اقتضا ایدر . (قلعه داخلدن فتح اولنور) مثلنی طویوب ایشتمدك کیمسه یوق کیبدر .

فعالیت وغیرت وطنیه‌لریله ، حمیت وحسیات ملیه- لریله بتون اقوام جهانی انکشت بردهان حیرت براقان ژاپونیالیلرك رجالی کبی نسوانی دخی سلم ترقینك اك یوکسك قدمه‌سنه چیقمش اولدقلری حالده عادات ملیه- لرینك محافظه‌سی امرنده کوستردکلری غیرت وفطانتله رفیق حیاتلرینه نه بیوك مظاهرتلر کوستردیلر ، نه قدر آلقیشلره ، ستایشلره مظهر اولدیلر ! آره صره اوراق حوادثده اوقودیغمز بوکبی منقبه‌لر موجب عبرت احوالدن دکلیدر ؟ اساس تحقیق اولنمقسزین تقلید وکوره‌نك بلیه‌سیله غربك برطاقم اخلاق وعادات ردیئه‌سینی قبول واجرا موجب اضمحلال اوله‌جق شیلردن دکلیدر ؟

هرکس یورغانه کوره آیاغنی اوزاتمق لازمه‌دن ایکن پك مهم مسائل حیاتیه‌دن اولان بودستور عالیدن چوقدن بری مع التأسف انحراف ایدلدی ، بویوزدن نیجه خانمانلر محو اولدی نیجه بقاللر ، قصابلر دولاندیرلدی .

عائله‌سی مودایه تابع اولان چوق کیمسه‌لر تملق وتکاپولرله امرار اوقات ایتمکه باشلادی .

دور سابق مظلمده کدیمین وعرق جبینله شو طرز معیشتك بارکران مزاحمنه تحمل ایده‌میانلر ناموس ووجدانی ، صلابت ودیانتلرینی صاته‌رق خفیه‌لك کبی اك شنیع دنائتلره سوروکلندیلر او واسطه ایله تأمین ایلدکلری دبدبهٔ اقبالی تذبذبه دوشورمامك ایچون آره صره کذب وافترالرله‌ده اویقمقدن ، جان یاقمقدن چکنمدیلر . بوکبی احوال سیئه‌نك مرتکبلری اشد مجازات ایله جزالرینی کوره‌جکلری کبی اوکبی کیمسه‌لری بازیچهٔ هوسات ایدن نسوانك‌ده عذاب باریدن تخلیص کریبان ایده‌میه‌جکلری طبیعیدر .

بشیوز غروش معاشلی برکیمسه‌نك عائله‌سی آنك قزانجیله متناسب براداره تاسیسنه غیرت ایتمیوبده کندوسنی مودایه اتباعه مجبور عد ایدر ، قومشوده واقرباده وقوعی اکسك اولمیان جمعیتلر ایچون یکی یکی لباسلر ، سوسلر تدارکنه انهماك کوسترر ایسه او عائله‌نك موازنهٔ مالیه‌سی طبیعتیله مختل وهرایشی مشوش اولور ، مرارت حیاتك ، هموم معیشتك هرنوعی هجوم ایلر بوندن صکره او عائله ایچون هرنوع سعادته . دنیوی واخروی هرنوع مقاصده الوداع دیمکدن بشقه چاره قالماز .

شو مقدمات بدیهیه دن شرعا منهی اولان سفه واسرافك منبع سیئات اولدیغی توضح ایده‌جکندن اطناب مقاله لزوم کوریله‌مدی .

بوبلای خانمانسوزدن تجرد ایتمدکجه جمعیتمزك سعادت وسلامتی تأمین ایدیله‌میه‌جکنه وبوخصوصده ارککلردن زیاده قادینلریمزك عروق واعصاب حمیتلرینك تحریکنه لزوم کورلدیکنه بناءً محررهٔ مقاله کبی فاضلات نسوانمزك اك زیاده بومسئله حقنده دامن درمیان غیرت اولملری وجیبه‌دندر .

مسئله‌نك قالا وقلما تشریحنه همت بیوریلور ایسه ثروت ملیه‌مزك اك زیاده مصروف لهاسی اولان نسوا- نمزك‌ده حمیت وطنیه وغیرت ملیه‌لرینی اثبات وبومسلك معقولده ثبات ایده‌جکلری طبیعیدر . بوکون یرلی قماشلریمزه رغبتله اوروپانك ایپك نامی آلتنده غالی فیئاتلرله صاتدیغی اوت قماشلرندن ، هیچ برقیمت حقیقیه‌سی اولمیان بونجوقلرندن وخصوصیله بونلرك ترئید رواجنه خدمت ایدن مودا وموده‌سترلرندن تجردوتبری ایدلمسی وجوب شرعی وعقلی تحتنده ظن اولنور .

والله یهدی الی سواء السبیل

مجلس تدقیقات شرعیه باش کاتبی
سعید

تجارت شرکتلری ومنافع اقتصادیه‌سی

برمملکتك کسب ثروت وسامان ایلمسی ، معمور وآبادان اولمسی ایچون تجارتك مظهر تشویق وترغیب اولمسی مقتضیدر . صنایع زراعیه اربابنك استحصال ایلدکلری اموال وذخائری مستهلکینه عرض ایده‌جك ، صنایع اعمالیه منسوبلرینك فابریقه‌لرنده حصوله کتیره‌جکلری مواد واشیایی ممالك بعیده‌یه سوق ونقل ایده‌جك تجاردر . تجار صنفی مستحصللر ایله مستهلکلر آراسنده بر واسطه‌در . مستحصللری مشتری آرامق کلفتندن مستغنی قیلدیغی کبی مستهلکنی‌ده احتیاجلری اولان اشیانك عامللرینه مراجعتدن قورتاریر . شوصورتله هرایکی طرفه ایتدیکی خدمانك فوائدی پك زیاده در . برطرفدن تارلاسنی انواع مشاق ومزاحم، قاتلانه‌رق زرع ایدن بر چفتجی‌یی دوشونه‌لم که الده ایتدیکی ذخیره‌یی بالذات صاتمق ایچون پازارلره ، مرکز اخذ واعطا اولان یرلره کیتمکه مجبور اولسون ، دیکر طرفدن خلقك هرکون دکیشن احتیاجات واذواقنه موافق مواد اعمالی ایچون کیجه‌سی کوندوزی دوشونن، چالیشان برفابریقه‌جی‌یه باقه‌لم‌که بواشیاسنی الدن چیقارمق ایچون واپورلرم تحمیل ، ممالك بعیده‌یه سوق واخراج ایله مکلف اولسون. نه‌بوچفتجی اصول زراعتك اصلاحنی ، ایی تخم انتخابنی ، حیوانانك تکثیرینی لایقیله دوشنه‌بیلیر، نه‌ده اوفابریقه‌جی اعمال ایتدیکی مواد واشیانك متین ، ظریف ، نفیس، اهون اولمسی ایچون وقت صرفنه مقتدر اولوروبالنتیجه نه‌زراعت وفلاحت، نه‌ده‌صناعت ترقی ایدر . ایشته تجارت درکه بر طرفدن ارباب زراعت وصنایعه دیکر طرفدن مشتریلره ، تعبیر علمیسیله مستهلکلره برخیلی وقت قازاندیرر چفتجیلر فابریقه طورلر، مشتریلر مستهلکلر تصرف ایتدکلری بودقتی کندی ایشلرینك اسباب ترقی وتعالیسنی تحری وتأمله ، تطبیق واجرایه صرف ایدرلر .

اشبو مقاله‌ده‌کی مقصدمز تجارت شرکتلرینك فوائد ومنافع اقتصادیه‌سندن بحث ایتمك ایدی . سوق کلام ایله تجارتك فائده‌لرندن برنبذه بحث ایتدك . ذاتاً بوکون تجارتك منافعنی انکار ایتمدك کیمسه‌نك خاطرینه کلمز . (فیز یوفران) دنیلن برصنف خلقك وقتیله سویله‌دکلری کبی » مولد ثروت انجق زراعتدر ، صنایع ، تجارت عقیم مشغولیتلردر » دینلره تصادف ایده‌مه‌یز .

شرکتلره کلنجه برطاقم کیمسه‌لرك اتحادیله حاصل اولدیغی ایچون اتحادك انواع فوائدینی جامعدرلر . بوکون نائل اولدیغمز شو مقدس حریتی برطاقم احرار امتك بوزولمق بیلمز اتحاد واتفاقنه مدیون اولدیغمز معلومدر. اتحادك قوتی قدر مؤثر ، عظیم قوت بولنه‌ماز . برچوق کیمسه‌لرك سرمایه‌لرینه ، سعی وعمللرینی برلشدیرملری ، برایشه تشبث ایتملری‌ده بویله براتحاد قوتی حصوله کتیرر . ضعیف ، قوتسز ایپلکلرك بیکلرجه‌سی برآرایه کله‌رك یاپیلان خلاطلرك نه قدر قوای مقاومه‌لری اولدیغنی هرکس کورمیورمی ؟ ایشته اتفاق واتحاد قوتنك اك بسیط ، عوامپسندانه برمثال ایله ایضاحی . افراد برچوق امور جسیمهٔ صناعیه وتجاریه‌یه تشبث ایده‌مزلر . بونده‌، معذوردرلر . چونکه مثلا بروریختم املا ایتمك برتونل حفر ایله‌مك ، برشمندوفر انشا ایتمك ملیونلرجه لیرا سرمایه‌یه متوقفدر . برمملکتده بویله ملیونلره مالك قاچ آدم بولنه‌بیلور ؟ ملیونلرك وحتی‌ملیاردلرك مبذول اولدیغی آمریقاده بیله تشبثات جسیمهٔ صناعیه ایچون مقتضی سرمایه منفرداً برآدم طرفدن تدارك ایدیله‌مز بویله مهیم ، عظیم برایشك کافهٔ نتایج ومسئولیتنی کیم درعهده‌ایده‌بیلیر. اکر افراد شرکتلر تشکیل ایتمسه‌لردی ممالك متمدنه‌ده کوردیکمز محیر عقول بونجه مأثر حاصل اوله‌بیلیرمیدی؟ ارباب اقتصاددن بعضیلری افرادك قوتیله

شرکتلرك قوتنی آلات عادیه ایله ماکنه‌لرك قواسنه تشبیه ایتمشلردرکه پك مصیب برمقایسه‌در .

برمملکتك حصول رفاه وعمرانی ایچون شرکتلرك تشکیلنی فوق‌العاده تشویق ایتمه‌لیدر . شرکت تشکیلی ایچون موضوع اولان قیود ثقیله الغا ایدلملی، حکومتلر بوصورتله تشکل ایدن شرکتلری طانیمالیدر . حکومت خلقك ، تبعه‌نك متضرر اولملرینی منع ایچون شرکت تشکیلیله اهالیدن سرمایه طوپلایه‌جق کیمسه‌لرك ارباب ناموس واعتباردن اولمسنه نظارت ایده‌بیلیر . آنجق تشبث شخصینك تقدیر ایدلدیکی مملکتلرده خلق، حکومتك بووصایتنه‌ده محتاج دکلدرلر .

بوکون آوستریا و بلغار امتعه‌سنه قارشی برحرب اقتصادی آچدق . بو حربدن مظفر چیقمه‌مز ایچون آوستریانك ، بلغارستانك بزه کوندردیکی لایعد ولایحصی اشیایی کندی مملکتمزده یتشدیرمك لازمدر . یوقسه آوستریایه ویره‌جکمز پاره‌یی آلمانیایه، بلغارستانه ویره‌جکمز شیئی یونانستانه ویرمکله مملکت برشی استفاده ایتمز . حال بوکه بو اشیانك جمله‌سنی استحصال واعمال ایچون افرادك سرمایهٔ شخصیلری کافی کلمز. اما شرکتلر، تشکیل اولنورسه داخلاً مثلا هم سرپوشمزی، هم لباسمزی ، هم‌ده شکریمزی تدارك ایتمك ممکن اولور . بوآچیله‌جق فابریقه‌لرده اهالی ایش بولور . مملکت زنکین اولور . حکومتده بوثروت عمومیه‌دن مستفید اوله‌رق وارداتی تزاید ایدر ، مضایقهٔ مادیه‌سی زائل اولور .

شرکتلرك مهم برفائده‌سی‌ده خلقی تصرفه تشویق ایتمسیدر . اك جزئی تصرفاتی قبول وارباح ایدن برطاقم مؤسسات تشکیل اولنورسه خلق اسرافدن اجتناب ایلر ، تصرفه‌باشلار . بوسایه‌ده مساوئ اخلاقیه‌مزدن تخلیص نفسه‌امکان بولورز. مثلا هرکون یومیه‌سندن‌ایکی غروشنی تصرفه امکان بولان برعمله فرض ایده‌لم ، اکر بو آدم ثمرات تصرفنی قبول ایده‌جك ، آنکله تشبث ایدیلن ایشك برکار ، برفائده حاصل ایلیه‌جك ، برمؤسسه بولورسه ـ تصرف صندوغی ، امنیت صندوغی کبی ـ بوتصرفنی اورایه تودیع ایلر وتصرفاتنك مثمر اولدیغنی کورمکله شوق وخواهشی زیاده‌لشه‌رك تزیید مساعیده بولنور. اکر بالعکس بویله برمؤسسه اولمه‌سه‌یدی النده‌کی ایکی غروشنی یاتوتونه ، یا اسپرتویه ویره‌جك بوصورتله حیاتنی زهرلیه‌رك حیثیت انسانیه‌سنی ، شرف ذاتیسنی غائب ایده‌جك ایدی . ایشته بوجزئی تصرفاتی برآرایه کتیره‌رك بونکله برایشه تشبث ایده‌بیلمك دخی شرکتلر تأسیسیله قابلدرکه بوفائدهٔ اقتصادیه واخلاقیه مملکتك تعالیسنه ، تزاید رفاه وسعادتنه خدمت ایدر .

عینی‌زاده حسن تحسین

— بیان الحق —

الحمدلله والمنة استبدادك آهنین پنجه‌لری ، ساعدبولاد حریتله قیریله‌رق منافع مشترکه‌مز، فوائدلازمة‌الاستحصالمز، امت طرفندن شرکتلر تشکیلیله حیز آرای حصول اولمغه باشلامشدر ، اویله‌ده تمنی اولنور ، آنجق بو شرکتلرك مشروعیت دائره‌سنده تشکلی ایچون اصحابی طرفندن مجله‌نك کتاب الشرکه‌یه عائد مواد موجوده‌سنی تدقیق ایله اونلره تطبیق معامله بیورملرینی شایان توصیه کوردیکمز کبی محتاج ایضاح اولان نقطه‌لر ایچون جمعیتمزه مراجعت وقوعی تقدیرنده طرفمزدن کندیلرینه لازم کلن دلالت وخدمتك دریغ ایدیلمیه‌جکی وعد اولنور.

زبدهٔ سیاسیه

بو هفته ایچنده آوروپا سیاسیاتنك تحولاتی ، قابینه‌لر آره‌سنده جریان ایدن مذاکراته تابع اولمشدر . بویله

اولمسیده طبیعی ایدی . بلغارستانك اعلان استقلالی ، بوسنه وهرسكك آوسترایه الحاقی وقعه‌لری قارشوسنده بر مدت آوروپا مبهوت کوروندی. ملت عثمانیه‌نك اوتوز سنه جور واستبداد آلتنده ازلدكدن صكره تاریخ مدنیده امثالی کورلمه‌ین بر صورتده ، بر صورت انسانیتكارانه‌ده، قان دوكمه‌دن ، استحصال واسترداد ایلدیکی حریتی یالکز عثمانلیلر نظرنده دكل، مدنی وانسان صفتنه لایق هرفرد عندنده مقدس ومبجل کوریله‌جکی ظن اولنیوردی. هیچ بروجهله استبداددن، صحائف تاریخده تقدیرلره ، آلقشلره لایق اوله‌جق بریولده ، قورتلمش وعادتا عالمه انسانیت ومدنیت نمونه‌سی کوسترمش اولان عثمانلیلره قارشو مشكلات ایقاع ایدیله‌جکی تخمین ایدیلمیوردی . فقط بوانسانی‌دوشونجه‌لرسیاسیاته داخل اوله‌بیلیرمی؟ دكل یالكز حکومت عثمانیه‌یه قارشو مشكلات چیقارمق ، بلكه آوروپا صلح ومسالمت عمومیه‌سنی بیله تهلكه‌یه دوشورمك ، بالقانلرده آتش حرب وجدالی آلولملك کبی احواله سبب اوله‌جق تشبثاتدن بیله چكنمه‌دی. سیاسیات حیات امه رعایت ، انسانیته ومدنیته خدمت کبی خصوصاتی كلفت عد ایدییور . یاخود حالا قرون وسطی سیاسیاتنك دوكونتیلرینه تابع اولان ، بیسمارق پولتیقه‌سندن درس آلان بارون ره‌رنتال بویله حرکت ایلمكدن چكنمیور . حکومت عثمانیه‌نك اعتدالكارانه وحق‌شناسانه حرکتی ، بالقانلرده محاربه چیقاروب كلاه قاپمق ایسته‌ینلری امللرینه موفق ایده‌مدی . آوروپانك حق وعهده رعایتكار ، مسالمتپرور دولتلر حقوق ومنافعمزی وقایه‌ده‌کی خط حرکتمزی‌ده تقدیر وتصویب ایلدی، قونفرانس اساسی قبول اولندی. فقط بلغارستان طوپلادیغی عسكری نه یاپه‌جق ؟ صربستان وقره طاغده آوستریا علیهنده حاصل اولان هیجانی ، اجرا ایدیلن نمایشلر نصل تسكین ایدیله‌جك ؟ ایشته برمدت بو کبی احوال آوروپاده محاربه تلاشی حاصل ایتمش ایدی .

فقط شمدی بو تلاشلر زائلدر . . . نتیجهٔ مطلوبه‌یه وصوله قدر مسئله‌لر قابینه‌لر آراسنده مذاکراته معلقدر.

صربستان وقره طاغ اوروپا قابینه‌لری نزدینه برر مأمور اعزام ایلمشلردر . صربستان ولی عهدی ایله باش وكیلی پترسبورغه کیتمشدر . روسیه‌ده اوستریانك حرکتی حقنده افكار عمومیه‌ده پك چوق سوء تأثیر حصوله كلمشدر . اوستریایه قارشو خصومت آرتمشدر . بوجهته صربلیلر الك زیاده روسیه‌دن مظاهرت امیدنده‌در. مع مافیه صربستانك وقتیله درسعادت سفارتنده بولنان موسیو نووافوویچ بورایه اعزام اولنمشدر . صرب وقره طاغ مأمورلری کیتدكلری یرلرده عثمانلی سفارتلرینی زیارتله حکومت عثمانیه‌یه قارشو ابراز موالات وحرمت ایلمشلردر. بوسنه وهرسكك الحاقندن طولایی عثمانلیلرك ضررینه برپول قبول ایتمیه‌جكلرینی سویله‌مشلردر .

بلغارستان ابتدا درسعادته ایکی مأمور کوندره‌رك بوراده تفحصاتده بولندرمشدر . بونك اوزرینه صوفیه‌ده انكلتره ، فرانسه وروسیه حکومتلری نامنه قونسولسلری طرفندن بلغارستانه تبلیغات اجرا اولنه‌رق حکومت عثمانیه ایله ائتلاف توصیه اولنمشدر . بلغارستان تكلیف واقعی قبول ایله سلاح آلتنده بولنان افراد احتیاطیه‌سنی طاغتمغه قرار ویردیکی کبی درسعادته‌ده حصول ائتلاف ایچون مأمورلر اعزام ایلمشدر .

بو آرالق بلغارستانده صوبرانیه مجلسی كشاد اولنه‌رق پرنس فردیناند طرفندن نطق افتتاحی برقرال صفتیله ایراد ایدلمه‌مش ، قراللغك اعلانی بروقعه صورتنده حكایه ایدلمشدر . بویله ایجاب ایدر . چونكه صوبرانیه‌نك صورت فوق‌العاده‌ده تشكیل واجتماعیله قراللق اعلانی اولجه بوراده قبول وتصویب اولنمق ایجاب ایدر . بناءً علیه آوسترایه خوش كورنمك ، آوستریا پولتیقه‌سنه آلت اولمق ایچون بلغارستانده اعلان اولنان استقلال اساساً بلغارستان قانون اساسیسنه‌ده مخالف برحرکت

تشكیل ایلمشدر . بونقطه برپروتستو شكلنده صوبرانیه اعضاسندن یكرمی ایكیسی طرفندن بیان ایدلمشدر . بوحاله وبلغارستانك اعلان استقلال ایدرك برشی قازانمامش اولمسنه کوره حرکت واقعه بلغارلرك منافع حقیقیه‌سنه موافق بولنمدیغی اكلاشیلمشدر .

بلغارستانك حرکت واقعه‌سی حکومت عثمانیه ایله آره‌سنده اختلاف چیقارمشدی . بواختلافك دوامی بلغارلرك منافع حقیقیه‌سنه موافق كلمیوردی . هرحالده ائتلاف حاصل ایتمك ، استقلال معامله‌سنی بریوله قویمق بلغارلرجه موافق عقل وحكمت اولدیغی اكلاشیلمشدر .

بلغارستان امارتنك حکومت عثمانیه‌یه اعطا ایتمسی ایجاب عهوددن اولان حصهٔ دیون ایله روم ایلیٔ شرقی ویركوسنی تأمین ایلیه‌جك برسرمایه درجه‌سنده تضمینات نقدیه ائتلاف مذاكره‌سنك زمیننی تشكیل ایده‌جکی سویلنمكده‌در . بوحسابه کوره بومقدار یكرمی بر میلیون لیرایه بالغدر. شمدیکی حالده اورته‌ده بلغارستان طرفندن ١٢٠ میلیون فرانق قدر برحسابه یناشلدیغی‌ده روایت اولنیور . بوجهت مذاكراته باشلاندقدن صكره دها ای اكلاشیله‌جقدر .

قونفرانسه كلنجه بوخصوصده برهفته‌دن بری خطوهٔ ترقی آتیله‌مامشدر . روسیه خارجیه ناظری اوروپا سیاحتندن پترسبورغه عودت ایتمشدر . عودتنده برلینده آلمانیا باش وكیلی ایله كورشمشدر . فقط بو ملاقاتدن برنتیجه حاصل اوله‌مدیغی اكلاشیلیور. آلمانیا آوستریانك سوزندن چیقه‌میه‌جغنی سویلمشدر . آوستریا ایسه قونفرانسه بوسنه وهرسك مسئله‌سی بلا مناقشه تصدیق ایدلمسی شرط قویه‌رق داخل اولمق ایستیور . بوحالده قونفرانسه نه ایش قاله‌جق ؟ ... اشته بومطالعه ایله قونفرانسك عقدینی استحاله‌ده كورنلرده وار . بوحالده مذاكرات پترسبورغ و ویانه قابینه‌لری آره‌سنده

دوام ایدیور. روسیه حکومتی بوسنه وهرسكك الحاقنده بالقانلرده اسلاو عنصرینه قارشو موقعنی محافظه ایتمك وحتی تقویه ایلمك قیدنده‌در . بو قید ایله بلغارستان احوالنی نظر دقتدن دور طوتامق، صربستان وقره‌طاغ حکومتلرینك مطالباتنی‌ده ترویجه چالیشمق مجبوریتنده قالیور . آوستریا آلمانیایه استناد ایدیور ، آلمانیا ایمپراطورینك قریباً آوستریا ولی‌عهدینی وآوستریا ایمپراطورینی زیارت ایده‌جکی سویلنه‌رك بویله‌جه ایکی حکومت آره‌سنده‌کی اتفاقك نه‌قدر قوی ونقطهٔ نظرك متحد بولندیغی کوسترلمك استنیلور . شو احوال سیاسیه‌یه کوره روسیه ایله آلمانیا بری برینك قارشوسنده مهم بروضعده بولنیور .

بلغارستان مسئله‌سی بلغارلر تشویقات وتسویلاته تابع اولمازلرده حقیقی منفعتلرینی ، آتیاً ترقیلرینی لایقیله دوشونیرلرسه ـ برصورت تسویه‌یه اقتران ایتمك مأمول . فقط بوسنه وهرسك مسئله‌سی چتاللاشیور . اودرجه‌ده‌كه آوستریا حقوق شناسانندن ومستشرقیندن محترم برذات بوسنه وهرسكك الحاقی آوستریانك اولومیدر، دیه‌جك قدر واریور . آنجق زمان ایله حقایق سیاسیه‌نك انكشافی کوره‌بیله‌جكز .

تأسف عظيم

اخیراً مكهٔ مكرمه امارت جلیله‌سنه تعیین قلنمش اولان شریف عبداله پاشا حضرتلری اولجه مبتلی اولدقلری فلجك دفعهٔ ثانیه اوله‌رق بردن بره كسب شدت ایتمسی اوزرینه كچن پنجشنبه کیجه‌سی تكمیل انفاس معدودهٔ حیات ایدرك نعش عالیلری جوار حضرت خالدده تهیئه ایدیلن مقبرهٔ مخصوصه‌یه دفن ایدلمش وروح مباركلری اعلای علیینده جد پاك ومحترملریله همبزم اولمشدر .

رحمة الله علیه رحمة واسعه

جنازه‌ده صدر اعظم وشيخ الاسلام وبعض وكلا حضراتی ايله مغفور مشاراليهك مفتون فضائلی اولان بر چوق ذواتدن متشكل برجم غفير حاضر اولمشدر .

مرحوم مشاراليه فضائل علميه وادبيه ايله ممتاز فرط ورع وتقوی ايله سرافراز بر وجود قيمتدار اولديغندن ضياع ابديسی قلبگاه مسلمين اولان مقام جليل امارتجه وبتون وحدتپرستان امتجه داعیٔ تأسف وتلهف عظيم اولمشدر . داخل حريم صحبتی اولانلرك معلوم ومسلمی اولديغی اوزره مشاراليه نجابت‌پاك محمديه‌يی افعال واقوالنده جمع ايتمش متواضع ، خاشع ، حليم ، نزيه ، متين الافكار برذات كريم الشيم ايدی .

مشار اليهك ترجمه حالنه عائد معلومات ايله گله‌جك نسخه‌مزی تزيين ايده‌جكز .

تصحيح

گچن هفته نشر اولنان نسخه‌مزده مندرج (عيد سعيد فطر) مقاله‌سنده (ايكيوز درهم گموش قيمتندن فضله برمالی بولنمامق) يازيله‌جق ايكن سهو مرتب اثری اوله‌رق (بولنمق) يازيلمشدر كه اهميتی جهتيله تصحيح اولنور .

فطين

محمود بك مطبعه‌سی